

**UN PROCÉS PARTICIPATIU
A L'ASSOCIACIÓ DE GENT GRAN
DE SON REAL**

Un procés participatiu a l'Associació de Gent Gran de Son Real

Josep Lluís Riera Moll

Resum

La participació en tots els àmbits de la vida és un fenomen cada vegada més sol·licitat per tots els col·lectius de ciutadans i també pel de la gent gran de les nostres illes.

Participació entesa com quelcom més que simplement ser-hi, és a dir, voler ser veritablement participants de tot el procés, involucrar-se en totes i cada una de les decisions, preocupacions i necessitats de les diferents accions en les quals participen.

L'objectiu d'aquest estudi era precisament fer partícip de les seves pròpies accions un col·lectiu que fins ara semblava anar a remolc dels costums, del que s'ha fet fins ara. Així, es va voler fer una enquesta per saber què volen les persones que formen tot l'entramat de l'Associació de Gent Gran de Son Real.

Tant l'elaboració del qüestionari, fet per la Junta Directiva, com les diferents respostes demostren que, efectivament, les persones grans també volen poder decidir lliurement el que fan i a més volen ser-hi durant tot el procés. A més s'ha aprofundit en algunes qüestions summament interessants, com ara saber quina hauria de ser la llengua vehicular de les accions a desenvolupar, les principals inquietuds dels participants o el fet que les dones són les grans protagonistes de la majoria d'accions a més de ser el col·lectiu més nombrós.

Resumen

La participación en todos los ámbitos de la vida es un fenómeno cada vez más solicitado por parte de todos los colectivos ciudadanos así como por la gente mayor de nuestras islas.

Participación entendida como algo más que simplemente estar allí, es decir, ser verdaderamente participantes de todo el proceso, poderse involucrar en todas y cada una de las decisiones, preocupaciones y necesidades de las diferentes acciones en que participan.

El objetivo de este estudio es precisamente hacer partícipe de las propias acciones a un colectivo que hasta ahora parecía ir a remolque de sus propias costumbres, de lo realizado hasta ahora. En consecuencia, se realizó una encuesta para saber qué quieren las personas que forman parte de la Asociación de Gent Gran de Son Real.

Tanto la elaboración del cuestionario, realizado por la Junta Directiva, como las diferentes respuestas, demuestran que efectivamente las personas mayores también quieren poder decidir libremente qué hacer i cómo participar en todo el proceso. Además se ha profundizado en cuestiones sumamente interesantes como en conocer cual es la lengua vehicular de las diferentes acciones a desarrollar, las principales inquietudes de los

participantes o ver cómo en general las mujeres son las protagonistas de la mayoría de acciones además de ser el colectivo más numeroso.

1. Introducció

L'Associació de Gent Gran de Son Real fou fundada el 5 d'octubre de 1998 per ocupar un espai de socialització que no existia a la barriada del mateix nom, situada entre Can Capes i Els Hostalets. Des del principi la preocupació dels diferents equips directius ha estat la d'oferir als associats una programació extensa i variada, des d'activitats i tallers a l'abast de tothom, fins a projectes de caire cultural i participatiu, com ara el cicle de conferències del programa de la Universitat Oberta per a Majors (UOM) de 2009 que va tenir un elevat nombre d'assistents.

El treball que ara teniu a les mans és precisament fruit d'aquesta inquietud: fer possible una participació activa de les persones grans en tots aquells aspectes que els puguin afectar.

Per això, la Junta Directiva, formada per Gaspar Gregorio, Antoni Martorell, Virginia Roig, Francisco González, Juana Capó, Catalina Mas, Maria Ensenyat, Catalina Coll i Antonio Cruces, l'11 d'abril de 2011 va aprovar l'elaboració d'una enquesta social per conèixer de primera mà què pensen els associats de l'Associació de Gent Gran de Son Real.

La intenció de l'elaboració del qüestionari participatiu pretenia:

- Conèixer com són i què pensen els socis i les sòcies que integren l'associació.
- Obtenir dades generals sobre el grup.
- Conèixer la seva procedència, l'edat i quines preferències tenen.
- Conèixer la raó per la qual s'han fet socis d'aquesta associació i què hi esperen trobar.
- Què els agrada més de la programació de l'Associació.
- Quines idees aplicarien per millorar la programació i quin nou enfocament li donarien.
- I també conèixer si se senten integrats dintre de la massa social.

2. Metodologia de la investigació

Curiosament no es va plantejar cap metodologia concreta. És a dir, mitjançant l'experiència de cada un dels membres de la Junta Directiva i sense cap tipus de coneixement previ en l'elaboració de qüestionaris ni metodologies d'investigació, es varen elaborar tot un seguit de preguntes simplement amb la finalitat de conèixer millor els socis de

l'entitat, plantejar-los una sèrie de preguntes i poder planificar millor les actuacions dels propers anys. Tot i així, val a dir que la feina va excedir amb escriure el que ells consideraven suficient; feren un control exhaustiu del repartiment dels formularis, del retorn d'aquests, per tal que arribés a totes les persones que en són sòcies i explicaren, si calia cada una de les preguntes.

3. Procediment

Una vegada elaborat el qüestionari, el 5 de maig de 2011 fou presentat als 515 socis que en l'actualitat formen l'Associació explicant, com s'ha dit, els objectius, cada una de les preguntes i la data de lliurament, que es va fixar per al dia 19 de maig.

Es va dur a terme un control exhaustiu del lliurament de qüestionaris anotant el nom del soci al qual se li donava el document i també controlant les persones que el retornaven. Això sí, sempre amb la més absoluta discreció i respectant en tot moment l'anonimat dels participants.

Dia 2 de juny es presentaren els resultats de l'estudi a tots els socis.

4. Mostra

La mostra eren els 515 socis actius de l'entitat, homes i dones d'entre 51 i 95 anys, si bé sols es lliuraren 475 qüestionaris.

El formulari constava d'un total de 21 preguntes, que podem distribuir de la manera següent:

- a) Tres preguntes d'informació general o identificatives:
 - a. 1. Sexe
 - b. 2. Lloc de naixement
 - c. 3. Edat

- b) Dues preguntes dedicades a la Junta Directiva:
 - a. 8. Li interessa formar-ne part?
 - b. 20. Puntuï la gestió de la Junta Directiva

- c) Dues preguntes d'informació d'intencions:
 - a. 5. De quants clubs és soci?
 - b. 7. Per què n'és soci?

- d) Tretze preguntes dedicades a les activitats que es fan al centre:
- a. 4. Li agrada llegir?
 - b. 6. Col·laboraria en una tómbola benèfica?
 - c. 9. Aprovaria una quota mensual per assistir als tallers?
 - d. 10. En cas de reducció, amb quins tallers es quedaria?
 - e. 11. Organitzaria el bingo en mallorquí?
 - f. 12. Modificaria els preus de les targetes de bingo?
 - g. 13. Quin és el millor dia per fer les excursions?
 - h. 14. Quins tipus d'excursions faria?
 - i. 15. Està d'acord a anar de cap de setmana a hotels?
 - j. 15. Li agradaria que es fessin projeccions en DVD de les funcions de teatre?
 - k. 17. Quins temes escolliria per fer formació i debats?
 - l. 18. Li agradaria que es programés cinema clàssic antic?
 - m. 19. Quines institucions li agradaria visitar?
- e) Una pregunta de resposta oberta en què es demanava què els agradaria que s'organitzés per als socis.

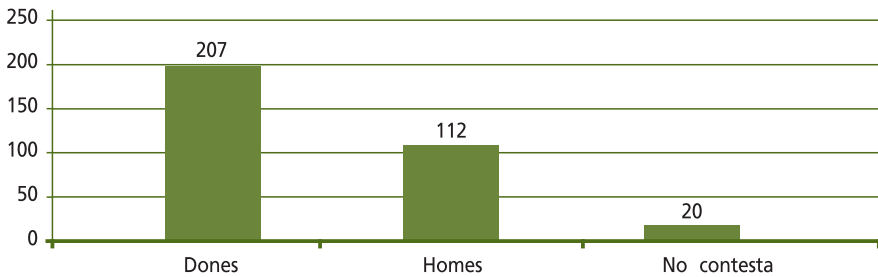
S'han contestat un total de 339 formularis, la qual cosa representa un percentatge de participació del 72%. Prou elevat si tenim en compte que era la primera vegada que es feia tant a la mateixa associació com en el col·lectiu de persones grans. Un total de 130 qüestionaris no foren retornats per motius molt diversos mentre que set varen ser nuls per les seves respostes contradictòries.

Gràfic 1 | *Total enquestes*

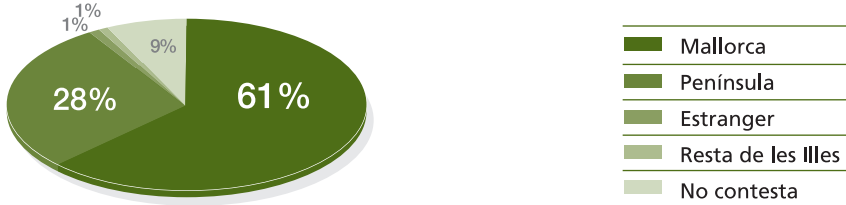
No s'ha fet una distinció per sexes ni s'ha fet un repartiment equitatiu, ja que el que es pretenia era arribar al màxim possible de socis de l'entitat i aconseguir la seva participació. Majoritàriament han contestat les dones amb un total de 207 formularis, el 64,89%, enfront als contestats per homes, un total de 112 formularis, el 35,11%.

Gràfic 2 | Sexe

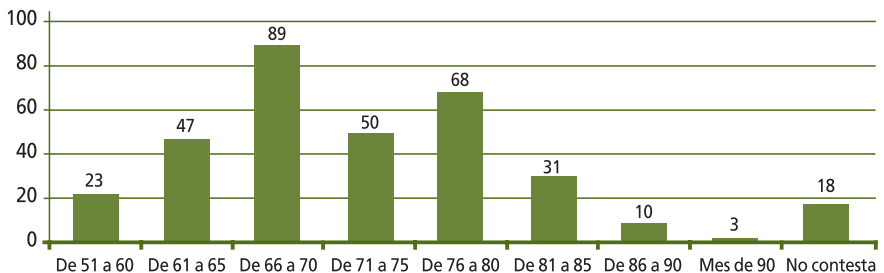
Pels formularis també es pot deduir el lloc de procedència dels participants. El 61% són de Mallorca, l'1% de la resta d'illes, el 28% de la resta de comunitats autònomes i l'1% és de l'estranger.

Gràfic 3 | Procedència dels socis

Pel que fa a l'edat dels socis, la participació més alta es dona entre la franja de 66 a 80 anys, un total de 207 persones. A partir dels 81 anys baixa molt la participació.

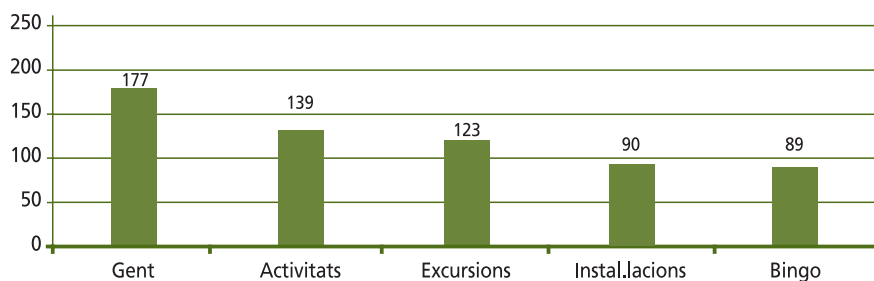
Gràfic 4 | Edats

També cal destacar que hi ha un total de 70 persones (el 21%) a l'Associació de Gent Gran de Son Real que, tot i que no estan jubilades, ja participen en la majoria d'activitats que es fan. Algunes es poden considerar prejubilats i altres, un petit grup, són socis col·laboradors, tot i que encara no tenen els 65 anys.

Pel que fa les preguntes per conèixer les intencions de participació com a socis i el nombre de clubs als quals pertanyen, la majoria de persones (177) contestaren que eren socis de Son Real sobretot per la gent; seguidament, 139 persones, pel tipus d'activitats que fan; 123 persones, per les excursions, 90 persones, per les instal·lacions, i per a 89 persones el bingo és un bon motiu per ser socis.

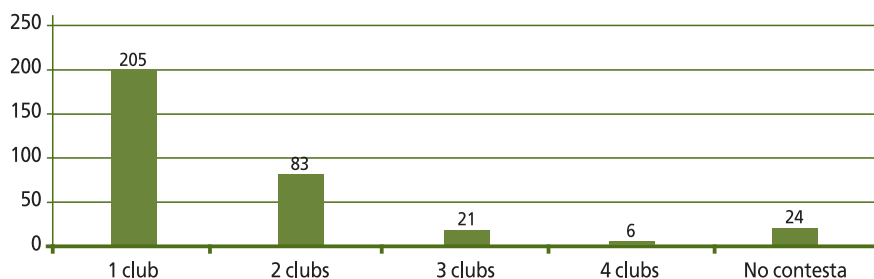
Gràfic 5 | Perquè és soci de Son Real

Cal dir que era una pregunta amb de resposta múltiple en què la majoria de persones han marcat més d'una resposta.

Pel que fa al nombre de clubs de què són sòcies, la gran majoria de persones, un total de 205, pertany a una sola associació, 83 persones diuen que pertanyen almenys a dues, 21 persones són sòcies de tres associacions mentre que sols sis persones formen part de quatre associacions.

Gràfic 6 | Nombre de clubs dels quals és soci

5. Resultats

El bloc d'activitats és per força el més nombrós en preguntes i, de fet, la part que aporta més informació és la d'activitats que els agraden o que voldrien fer.

A la pregunta «Li agrada llegir?» hi contesta afirmativament un 75% de persones, un total de 254. No els agrada a un total de 58 persones, el 17%, mentre que 27 persones no contesten.

Tres preguntes fan referència al pagament d'activitats, o bé a l'augment del preu de les targetes de bingo i, fins i tot, es planteja la possibilitat de fer tómboles benèfiques.

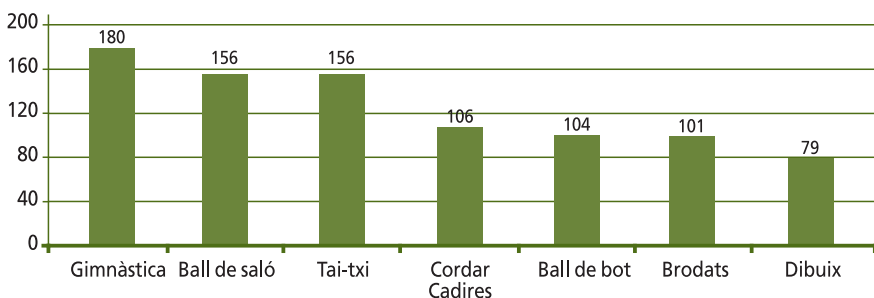
Majoritàriament la gent declara que participaria en alguna tómbola benèfica per afavorir persones sense recursos o col·laborar amb entitats de caire social. Gairebé el 69% es mostra a favor de la mesura enfront d'un 19% que diu que no hi està d'acord.

En relació amb el possible pagament de tallers, l'opinió està més dividida. El 51% està d'acord a pagar algun tipus de quota mensual mentre que el 33% no hi està conforme. 54 persones, el 16%, no contesten.

A pesar que el bingo és una activitat que sols han triat 89 com a motiu per ser socis de l'associació (per tant, hem d'interpretar que no és important perquè és la darrera opció), hi ha un rebuig generalitzat a l'augment del preu, ja que 231 persones, el 68%, es mostren en desacord a apujar els preus. Només 29 persones, un 9%, hi està d'acord. S'ha de dir que el bingo és l'activitat que més gent acull durant tota la setmana.

Quant al bingo, hi ha una pregunta per saber si es podria fer en llengua catalana, al menys un dia a la setmana. Els 65% de les persones hi està d'acord enfront al 20% que no hi estan d'acord.

Gràfic 7 | Tallers que més agraden

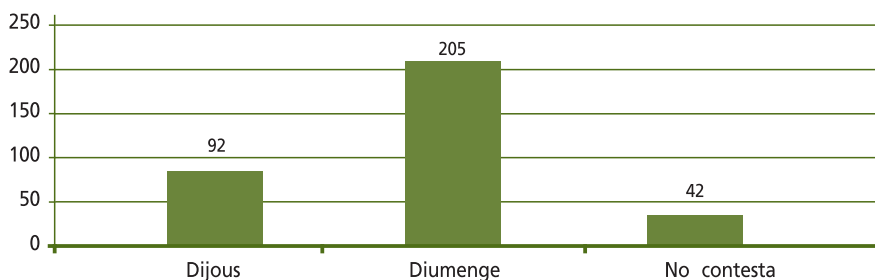

Es planteja la pregunta de la reducció de tallers, la qual ens dóna molta informació sobre el nombre de tallers, les persones que hi estan interessades i alhora facilita a la Junta Directiva una resposta sobre la possibilitat de suprimir alguns d'aquests tallers arran de la crisi o de cercar-hi altres vies de finançament.

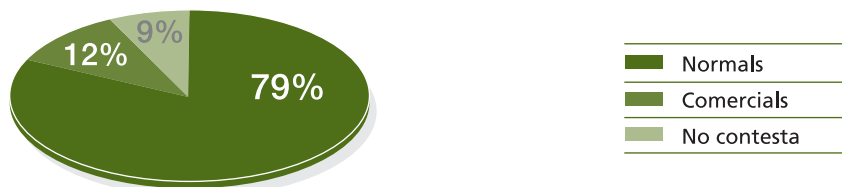
La gimnàstica és el taller de què gaudeixen més persones, 180, seguit pel de ball de saló i de tai-txi, amb 156 persones cada un. 106 persones es decanten pel cordat de cadires mentre que 104 ho fan pel ball de bot. A 101 persones els agraden els brodats mentre que el dibuix agrada a 79 persones. Les quatre activitats més sol·licitades són les de gimnàstica, ball de saló, tai-txi i cordat de cadires.

Pel que fa a les excursions, una altra de les ocupacions de la gent gran, les preguntes han tractat del dia adequat per fer-les, el tipus d'excursions que desitgen i si estarien d'acord a anar caps de setmana a hotels.

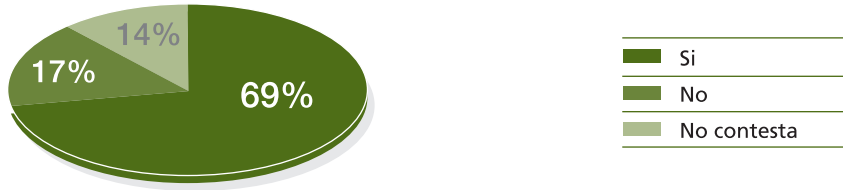
Gràfic 8 | Millor dia per fer l'excursió

Gràfic 9 | Com li agraden les excursions?

El diumenge és el dia més triat per la gent gran per fer les excursions, per 205 persones, que diuen que aquest dia els va millor, mentre que 92 persones diuen que les farien el dijous.

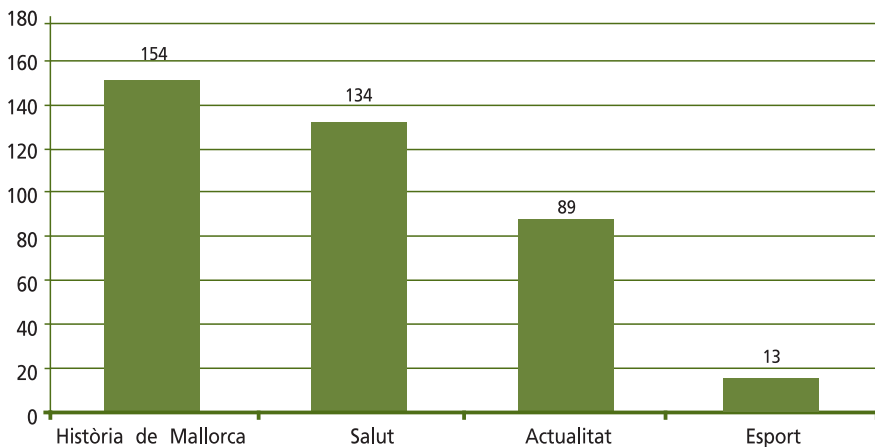
Gràfic 10 | *Caps de setmana a hotels*

La majoria de persones, el 79%, es decanta per fer excursions normals. Les comercials només tenen un 12% d'adeptes.

També són moltes, 234 persones, el 69%, les persones que voldrien que s'organitzés algun tipus d'estada en hotels.

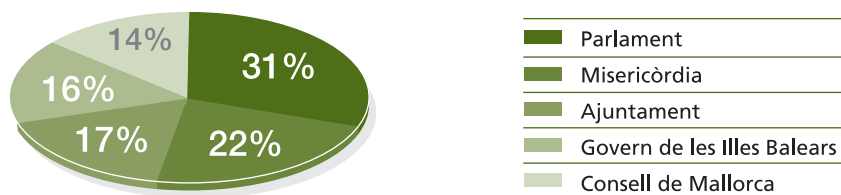
Pel que fa a les activitats més culturals, es planteja la possibilitat de visionar en DVD les funcions de teatre fetes pel Club Horizonte, en les quals participen alguns dels actuals socis de Son Real. Al 89,04% li agradaria veure les projeccions. També un percentatge semblant, el 89,54%, estaria d'acord a fer programacions de cinema clàssic antic.

Pel que fa a temes per programar xerrades, taules rodones i debats, a 154 persones els agradaria que hi hagués més temes relacionats amb la història de Mallorca, mentre que 131 s'estimarien més temes de salut. 89 persones es decanten per l'actualitat i sols 13 persones volen parlar d'esports.

Gràfic 11 | *Temes per programar*

Pel que fa a la possibilitat de fer visites guiades a alguna institució, el 31 % voldria anar al Parlament; el 22%, a la Misericòrdia, tot i que és part del Consell de Mallorca que també surt triat amb un 14%. Al 17% li agradaria anar l'Ajuntament i al 16%, al Govern de les Illes Balears.

Gràfic 12 | *Institucions a visitar*

La penúltima pregunta, sobre la Junta Directiva, serveix per fer-ne una valoració. La seva gestió és avaluada molt positivament per part d'una àmplia majoria de socis. Un total de 289 socis li atorga una puntuació per sobre de 6 punts, 9 persones li donen un 5 i sols 7 persones suspensen la Junta Directiva. La mitjana obtinguda de puntuació general és d'un 8,48.

Ara bé, a l'hora de fer relleus i participar a la Junta Directiva, els socis no són gaire participatius. Una majoria aclaparadora, el 85%, un total de 288 persones, no vol formar part de la direcció i sols ho faria el 7%, 23 persones.

Al final del qüestionari ens trobam amb una pregunta oberta que han contestat un total de 68 persones amb unes 30 aportacions, si bé cap no arriba a un percentatge significatiu. Les dues propostes en què més persones han coincidit són temes relacionats amb una festa d'aniversari i el fet de donar més berenar al bingo i només inclouen vuit persones. La resta de temes són proposats per una, dues o màxim quatre persones. De tota manera, veiem que les propostes reflecteixen precisament una gran diversitat de persones, de caràcters, d'inquietuds, algunes de caire cultural i altres més lúdiques, i fins i tot n'hi ha alguna de curiosa, com ara la proposta d'organitzar una protesta contra la Junta, que només ha fet una persona.

La pregunta concreta era:

Indiqui alguna activitat que li agradaria que s'organitzés per als socis.

Les respostes, com dèiem abans, són molt curioses:

Taller de sevillanes, fibromiàlgia, punta al coixí, teatre, danses del món, llevar el ball de les excursions, festa d'aniversari en un restaurant, xerrada sobre Déu, berenars més freqüents al bingo, festa amb ball, informàtica, caps de setmana en hotels, classes de memòria, en lloc de sopar fer dinars, premis fixos als bingos, petanca, viatges culturals, futbolí,

qüestions lingüístiques castellà-català, risoteràpia, potenciar la biblioteca, fer un creuer, protesta en contra de la junta actual, participar a la rua de carnaval, fer excursions a peu, més jocs de saló, obrir el local més hores, fer ball el dijous, Pilates i escola de glosses.

6. Conclusions

D'entrada, podem dir que almenys la Junta, que va decidir engegar aquest procés participatiu, se sent satisfeta amb els objectius complerts i pren nota sobre les possibles millores.

Ara se sap que de manera generalitzada els socis de Son Real participen i aporten les seves opinions sobre la majoria d'actes que es fan, si bé caldrà aprofundir en la realitat de la participació. De fet, segons Hart (1993) «participar és la capacitat per expressar decisions que siguin reconegudes per l'entorn social que envolta i afecta la vida pròpia i/o la vida de la comunitat en la qual vivim».

Aquest mateix autor va generar una figura simbòlica per expressar els diferents esglaons de la participació, anomenada precisament escala de la participació. En una escala de vuit esglaons de la figura, podríem situar el procés participatiu de Son Real en el cinquè esglaó, el segon en una escala de participació real.

En un altre possible procés de participació caldria plantejar cinc propostes, tal com diu Mendia (1993) (pedagog del País Basc):

- Fer,
- fer amb els altres,
- fer amb els altres davant problemes comuns,
- fer amb els altres davant problemes comuns per transformar la societat,
- fer amb els altres davant problemes comuns per transformar la societat gaudint i creixent des del diàleg.

Pel que fa a les dades obtingudes, cal dir que s'hauria pogut aprofundir més en algunes qüestions i alhora s'hauria pogut fer una ordenació general dels temes.

Lògicament amb els coneixements existents s'ha avançat molt i es disposa d'una informació que fins ara no es tenia a l'hora de fer les programacions. De fet, la Junta ja ha posat en marxa els darrers mesos algunes de les propostes fetes, com ara les diferents xerrades i debats, la potenciació dels tallers que tingueren més acceptació, les tómboles benefiques, etc.

Amb aquest tipus de formulari és difícil aprofundir en qüestions de diferenciació de sexe, si bé podria ser important en alguna de les preguntes. D'entrada, sabem que hi ha una participació

important de dones, molt superior a la d'homes però no disposam d'informació per saber amb certesa si és a causa de l'estat civil de les dones, per exemple, que siguin vídues, o si pot ser per manca de participació dels homes. En cas de la participació als tallers o, fins i tot, en la pregunta de la lectura, seria interessant saber qui participa més o qui llegeix més.

Segons dades de l'Observatori Municipal de Palma, Can Capes és de les poques barriades que no arriba a les 100 unitats de famílies unipersonals. Tot i així, no disposam d'aquesta dada pel que fa als socis de Son Real per poder fer l'afirmació abans esmentada.

Una de les qüestions que ha sorprès la Junta Directiva ha estat l'elevat percentatge de gent nascuda a Mallorca. Aquesta és important per a la Junta Directiva perquè majoritàriament fa les intervencions públiques en castellà i, en canvi, ara s'ha adonat que en realitat un percentatge molt elevat de persones, 210 en concret, coneixen el català, el parlen o l'entenen. No s'ha pogut saber si, de les persones nascudes a la Península, alguna ho ha fet en territoris de parla catalana, tenint en compte que hi ha persones que fa moltíssims anys que viuen a les Illes i entenen i parlen català. Però és una dada de què no disposam.

Plantegen formes alternatives de col·laboració al pagament de les activitats però no es demana si poden haver-hi altres formes de col·laboració, com el voluntariat. Precisament el col·lectiu de persones grans, i més actualment, és un dels que més pot aprofitar les capacitats dels seus socis. Disposen de personal i experiència per afrontar els reptes que ens planteja precisament la crisi actual.

De manera velada, observam que la crisi també ha arribat a les persones grans. En les preguntes que fan referència al copagament, es veu clarament que comença a haver-hi reticències perquè en molts casos l'economia familiar no dóna per més. De fet, les activitats com el bingo en molts casos són ben vistes perquè fan passar una estona en companyia d'altres persones i també perquè, tot i que de manera molt residual, poden representar un petit ingrés.

Tot i així, propostes com ara la col·laboració en tómbols benèfics o aportacions en espècies per a persones sense recursos tenen bona acceptació.

Hi ha preguntes que plantegen altres interrogants que també els afecten per la crisi, com ara el dia de l'excursió. No s'aprofundeix en la resposta però en converses amb ells s'aclareix que han triat els diumenges perquè la resta de dies s'han de fer càrrec dels nés perquè els pares fan feina.

La qüestió de responsabilitat envers els altres assumint tasques de direcció és realment curiosa. Queda palès que la majoria de socis no en vol fer i aquest és un aspecte preocupant. No s'ha educat per a la participació i menys per al servei als altres. És preocupant que tan poca gent vulgui fer-se càrrec de la direcció de l'associació.

Referències bibliogràfiques

Arnstein, S. R. (1969) «A ladder of citizen participation», *American Institute of Planners Journal*, n. 35.

Gramberger, M. (2001) *Citizens as partners: OECD handbook on information, consultation and public participation in policy-making*. París: OECD Publications Service.

Hart, R. A. (1993). «La participación de los niños: de una participación simbólica a una participación auténtica». *Ensayos Innocenti*, n. 4. UNICEF.

Mendia, R. (1993). «Cinco propuestas para un itinerario de progreso personal». Solidaridad Intergeneracional. Fundació La Caixa.

Conferència pronunciada a Bilbao el 8 d'octubre de 1992 amb motiu de la presentació de la Convocatòria d'Iniciatives entre Generacions organitzada per la Fundació La Caixa en el marc de l'Any Europeu de les Persones d'Edat Avançada i de la Solidaritat entre Generacions.

Autor

JOSEP LLUÍS RIERA MOLL

Palma 1958. Diplomant en Educació Social per la Universitat de les Illes Balears. Tècnic de Joventut de l'Institut Balear de la Joventut de la Conselleria d'Educació, Cultura i Universitats. President de la Fundació Maria Ferret (2008-2011). Actualment forma part de l'Observatori de les Organitzacions d'Iniciativa Social d'aquesta fundació. És membre de l'Equip de Codi Ètic de la Plataforma del Voluntariat de les Illes Balears. Participa en la redacció del capítol de les organitzacions associatives de la memòria anual del Consell Econòmic i Social.